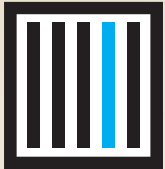

Çocuk Suçluluğu

Suçta Sürüklenmiş Çocukların
Tahliye Sonrası Süreçlerinin
İncelenmesi
(Isparta Örneği)

EYYÜP ENSAR TAŞKIN

CİSST | TCPS

CEZA İNFAZ SİSTEMİNDE SİVİL TOPLUM DERNEĞİ

TÜRKİYE HAPİSHANE ÇALIŞMALARI MERKEZİ

GİRİŞ

Günümüzde çocuklarla ilgili birçok çalışma mevcuttur. Yapılan çalışmaların birçoğu çocuk eğitimi ve gelişimini kapsamaktadır. Çocuk çalışma ve araştırmaları toplumsal süreçte gelecekteki birçok sorunun temellerini ortaya çıkarmaktadır. Toplumsal ilişki ve normların sağlam temellere dayanması için yaşanan sorunların tespiti çocuk çalışmalarında ortaya çıkmaktadır.

Küreselleşen dünyamızda bilgi ve teknolojinin etkisiyle sosyal ilişkilerden uzak bir çocukluk dönemi yaşanmaktadır. Yaşanan problemlerin artık aile ve toplumdan uzak bir şekilde çözmeye çalışan, ya da sorunlarını çözmek için uğraş vermeyen çocuklar, içe kapanık ve toplumsal normlardan sapmış davranışlar sergilemektedirler.

Her geçen gün yeni suç türleri ortaya çıkmakla beraber suçlu sayısı da artış göstermektedir. Buna bağlı olarak çocuk suçluluğu da her geçen gün artış göstermektedir. Çocuk suçluluğunun yaygınlaşmasıyla beraber kamu kurumlarının önleyici tedbirleri de paralel olarak gelişim ve değişim göstermektedir. Çocukların suç istinat eden davranışları neticesinde yargılama ve yaptırım süreçleri cezanın durumuna göre değişim göstermektedir.

Çocuk suçluluğuyla ilgili yapılan birçok araştırma çocuğun suç işleme nedenlerini ele almaktadır. Fakat bu araştırmalar çocukların suç işledikten sonraki durumlarına ve uyum sürecinde karşılaştıkları sorunlara pek değinmemektedirler. Suça sürüklenmiş çocuklar toplumsal uyum konusunda birçok güçlükle karşılaşmaktadır. Aynı zamanda, Cezaevinden çıktıktan sonra uzun dönem toplumsal ilişkilerden uzak kalan çocuklar yetişkinlerden farklı değerlendirilmelidir.

Çalışmamız suça sürüklenmiş çocukların tahliyelerinden sonra toplumsal entegrasyon süreçlerini ve sosyal ilişkilerini incelemiştir. Suça sürüklenmiş çocuklarla derinlemesine mülakatlar yapılmış, yüz yüze görüşmeler neticesinde gözlemlerden yararlanılmıştır. Aynı zamanda çocukların sosyo ekonomik ortamları incelenmiş ve toplumsal entegrasyonları bire bir gözlemlenmiştir.

ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

Cezaevinden tahliye olan çocukların topluma entegrasyon sürecinde Isparta örneği incelenmiştir. Araştırma ceza infaz kurumundan tahliye olan çocukların tekrar toplum içine dönmeleriyle birlikte yaşadıkları güçlüklerin neler olduğu ve bunları aşmak için geliştirdikleri tutumların neler olduğunu konu edinmektedir.

Çalışmamızda toplumsal araştırma yöntemlerinden nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Yine veri toplama teknikleri derinlemesine mülakat ve doküman incelemesi yapılmıştır. Araştırma evrenini Isparta il sınırları içerisinde suça yönelmiş 15-18 yaş arası çocuklar oluşturmaktadır. Araştırma örneklemini ise il merkezinde herhangi bir suç istinadı ile cezaevinde bulunup salıverilen 5 çocuk oluşturmaktadır.

Cezaevinden tahliye olan çocuklara kartopu yöntemi kullanılarak 5'i ile derinlemesine mülakat gerçekleştirilmiştir. Yine görüşmeler yapılandırılmış ve açık uçlu sorulardan oluşan bir formla gerçekleştirilmiştir. Bu yöntem ve tekniklerin kullanılmasıyla çocukların yaşadığı bu sürecin derinlemesine incelenmesi amaçlanmıştır.

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Suç: Suç kavramını en dar anlamıyla ele alan Ceza Hukuku'nun verdiği tanıma göre "kanun koyucu tarafından cezalandırılmış bir fiildir. " Ancak suç kanuni tanımda yer aldığı gibi sadece bir sonucun yaptırımını değildir. Sebep-sonuç ilişkisi, suçluluğun bizzat kendisinin, ferdi ve diğer fertleri ilgilendiren yönü ile de suçun, incelenmesini gerekli kılmaktadır. Bu sebeplerden ötürü suç kavramının değerlendirilmesinde bireyin biyolojik, psikolojik ve sosyal değerleri göz önünde bulundurulmalıdır.

Hüseyin Bal'ın Suç Sosyolojisi kitabında yer verdiği üzere; Hukukçuların tanımıyla suç, yasanın suç saydığı ve bir yaptırım gerektiren eylemdir. Kriminologlar suçu, çok sayıda faktörün etkisinde oluşmasının yanında iradi insan eylemi olarak ifade ederler. Böylece suçlunun bireysel özelliklerine de vurgu yapmış olurlar. Sosyologlar ise suçu, toplumsal nedenlere bağlı olarak yerleşik normlardan ileri düzeyde sapma davranışı olarak algırlar.¹

Sapma: Sapma bir toplum veya grup içinde geçerli olan normların ihlalidir. Sapma davranışı, bir toplumun veya sosyal grubun üyelerinin herhangi bir düşünce, duygu veya eylemleri ile yerleşik normlarını veya değerlerini çiğnemeleri halinde ortaya çıkar. Sapma davranışı toplumun tolerans sınırını aşan, ihlali veya tamamen reddetmeyi içeren davranışlar olarak açıklanır. Normlar toplumun ortak, geleneksel, yaygın kuralları olarak toplumun veya grubun üyelerini bağlayıcı niteliktedir. Normlar bir bakıma toplumun geleneksel rehber rolünü üstlenmiştir. Sosyal normlar toplumlara göre farklılık gösterir, böyle olunca sapma davranışı da her bir toplum için farklılaşır. Tüm

1 Hüseyin Bal, Suç Sosyolojisi, Fakülte Kitapevi, 2013, s.15.

toplumlarda değişmeyen şey, neyin sapma olup olmadığını toplumda gücü elinde bulunduranlar karar vermesidir. ²

Osman Dolu suçu: Kanunlarda açıkça yasaklanan ve karşılığında bir ceza öngörülen her türlü eylem olarak tanımlamışken; sapmayı ise toplumsal normlar çerçevesinde öngörülen kabul edilebilirlik sınırları dışına taşan her türlü davranış olarak tanımlamıştır. Suçların karşılığında mutlaka cezai bir müeyyide varken sapma davranışının karşılığında da toplumsal ayıplama ve tepkinin olduğunu söylenebilir. Bu durumda, her iki davranış türünün de karşılığında bir çeşit tepki ve cezai yaptırım bulunmaktadır. ³

Çocuk: Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin 1.Maddesine göre 'daha erken yaşta reşit olma durumu hariç, on sekiz yaşına kadar her insan çocuk sayılır.'⁴

5237 sayılı Türk Ceza Kanununun (TCK) 6/1-c maddesi uyarınca "18 yaşını doldurmamış kişi çocuktur." ve 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanununun (ÇKK) 3/1-a maddesi uyarınca "daha erken yaşta ergin olsa bile, 18 yaşını doldurmamış kişi çocuktur." İfadeleri yer almaktadır.

Çocuk Suçluluğu: TCK'da 18 yaşından küçükler çocuk kabul edilirken, TCK'nın 31. Maddesinde fiili işlediği sırada 12 yaşını doldurmamış olan çocukların ceza sorumluluğunun olmadığı belirtilmiştir. Yine TCK 31. Maddesinde fiilin işlendiği sırada 12 yaşını doldurmuş ve 15 yaşını doldurmamış çocukların fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılayamaması veya davranışlarını yönlendirme yeteneğinin yeterince gelişmemiş olması halinde ceza sorumluluklarını olmadığı belirtilmiştir. Fiili işlediği sırada 15 yaşını doldurmuş olup da 18 yaşını doldurmamış olan çocukların cezai sorumluluğu bulunmaktadır.⁵

Timur Demirbaş Kriminoloji kitabında çocuk suçluluğunun biyolojik veya psikolojik temele dayanan bireysel nedenlerden doğabileceği gibi aile, okul, çevre, kitle iletişim araçları, ekonomik ve sosyal faktörler gibi toplumsal nedenlerden de kaynaklanabileceğini söylemiştir. Çocuk suçluluğunun özel önemi onun daha sonraki suçluluğun adımı olup olamayacağı hususudur.⁶

Ceza ve Tevkif evlerinin yayınladığı istatistiklere baktığımızda çocukların bazı suç gruplarına göre dağılımı şu şekildedir:⁷

2 Hüseyin Bal, Suç Sosyolojisi, Sentez Yayıncılık, 2016, s.11.

3 Osman Dolu, Suç Teorileri Teori, Araştırma ve Uygulama Kriminoloji, Seçkin Yayınları, Ankara 2010, s.5.

4 https://www.unicef.org/turkey/crc/_cr23c.html (E.T. 25/06/2018)

5 <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2004/10/20041012.htm> (e.t. 20.06.2018)

6 Timur Demirbaş, Kriminoloji, Seçkin Yay., Ankara, 2005, s.157.

7 <http://www.cte.adalet.gov.tr/>(Erişimtarihi:25.06.2018)

Bazı Suç Gruplarına Göre Dağılım (01.04.2016 İtibarıyla)			
Bazı Suç Gruplarına Göre Dağılım	Çocuk	Yetişkin	Toplam
ADAM ÖLDÜRME	251	28.745	28.996
ADAM ÖLDÜRMEYE TEŞEBBÜS	26	1.795	1.821
CİNSEL SUÇLAR	337	14.889	15.226
DOLANDIRICILIK	15	5.875	5.890
FUHUŞ	0	2.071	2.071
HIRSIZLIK	732	41.857	42.589
SAHTECİLİK	1	8.873	8.874
UYUŞTURUCU	378	35.007	35.385
YAĞMA VEYA GASP	294	22.587	22.881
YARALAMA	72	23.206	23.278
TOPLAM	2.106	184.905	187.011

*Bu tablodaki veriler; 01.04.2016 tarihi itibarıyla ceza infaz kurumlarında bulunan tutuklu ve hükümlülerin işlemiş olduğu veya işlediği iddia edilen suçlardan 10 tanesi baz alınarak hazırlanmış ve bir kişinin birden fazla işlediği suçları da sayılmış olup suç sayısını göstermektedir. Bu nedenle, tablodaki genel toplam (187.011) aynı tarihte ceza infaz kurumlarında bulunan tutuklu ve hükümlü sayısı (187.557) ile uyuşmamaktadır.

Yine 2010 yılında Türkiye genelinde yapılan bir araştırmaya göre; Çocuk Suçluluğu Haritası yayınlanmış ve Isparta 12. İl olarak gösterilmiştir. Isparta'da çocuk fail sayısının nüfusa göre oranına bakıldığında %4.28 olarak belirlenmiştir. Yine bu çalışmada faktör analizine göre Türkiye ortalaması %2.90 iken Isparta'da bu oran %4.28 olarak görülmektedir. Bu oranla Isparta ülke düzeyince 6. Sırada yer almaktadır. Yine mükerrer suç oranı Isparta'da %3.10 oranındadır. Çocuk hakkında açılan ceza davalarının çocuk nüfusuna oranı ise %2.64'tür. Çocuk suçluluğu ölçümü için esas alınan üç faktörün genel ortalaması %3.34 ve Türkiye ortalaması için %2.44'dür. Bu oranlarla Isparta ili, çocuk suçluluğu haritasında diğer illere göre 12. Sırada bulunmaktadır.⁸

Çocuk Hakları: Günümüzde uluslararası sözleşmelerde çocuk suçluluğu ile ilgili tanımlara yer verildiği görülmektedir. Örneğin, 'Birleşmiş Milletler Çocukların Yargılanması ile İlgili Uyulması Gereken Standart Asgari Kurallar' (Beijing Kurallar) ile ilgili deklarasyonda çocuk, suç ve suçlu çocuk tanımları bulunmaktadır. (Defence for Children Internation,1993). Deklarasyonun 'Kuralların ve Tanımların Çerçevesi' olarak verilen 2. Bölümünde Standart Asgari Kurallar olarak belirtilen ve çocuk suçlulara, ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasi ve diğer düşünceler, milli ve toplumsal köken, mülkiyet veya diğer statü, farkı gözeticek şekilde hiçbir ayrımcılık yapılmadan tatbik edilmesinin belirtildiği maddede kuralları, üye devletlerin kendi hukuk sistemleri içerisinde kullanmaları üzerine vurgu yapılmaktadır. Bunun yanı sıra, suçlu çocuklarla ilgili olarak yaşa ilişkin sınırlar devletlerin

8 Adem Solak, Türkiye'nin Suç Haritası-Çocuk Suçluluğu, Hermes Ofset, 2011, s.115.

tasarrufuna bırakılmaktadır. Aynı kuralların 4.1.nci maddesine bakıldığında ‘çocuklar için cezai sorumluluk yaşı kavramını kabul etmiş hukuk sistemlerinde, duygusal, ruhi ve kültürel olgunluğu göz önünde bulundurarak yaşın alt sınırı çok düşük tutulmalıdır’ denildiği, böylece cezai sorumluluk yaşı için göz önüne alınması gereken asgari tanımlarının yapıldığı görülmektedir.⁹

Solak’ın da belirttiği gibi 1948 yılında kabul edilen BM İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi’nin 25. Maddesinde yer alan; ‘anaların ve çocukların özel bakım ve yardım görme hakları vardır. Bütün çocuklar, evlilik içi veya evlilik dışı doğmuş olsunlar, aynı sosyal güvenceden yararlanırlar.’ düzenlemesiyle, kadın ve çocuk hakları uluslararası alanda koruma altına alınmıştır.¹⁰

BM 1989’da çocuk hakları bildirgesine, çocuk hakları sözleşmesi olarak değiştirmiştir. BU güne kadar Türkiye’nin de içinde bulunduğu 191 devletin imzaladığı bu sözleşmede 54 madde bulunmaktadır. Sözleşme “çocuğun yüksek yararı” kavramına sık sık vurgular. Her ne durumda olursa olsun ‘çocuğun yüksek yararı’ tam olarak gözetilecektir ibaresi vurgulanmaktadır.¹¹

ARAŞTIRMA BULGULARI VE DEĞERLENDİRİLMESİ

Çocuk Profilleri

Yaş, Cinsiyet, Eğitim Durumu

Derinlemesine mülakat gerçekleştirilen suça sürüklenmiş 5 çocuğun yaş grupları 15-17 olarak belirlenmiştir. Suça sürüklenen 5 çocuğun cinsiyetlerinden 3’ü erkek, 2’si kız çocuktur. Görüşmecilerin tamamı Isparta’da ikamet etmektedir. Görüşmecilerden 1’i Lise 1’den terk diğer 4’ü ise eğitimlerine devam etmektedirler. Görüşmecilerden sadece 1’i garson olarak çalışmakta diğerleri herhangi bir gelir getiren işte çalışmamaktadır.

Aile Yapısı

Görüşmecilerin geneli çekirdek aile yapısına sahiptir. Görüşmecilerden 1’i hariç diğerlerin anne ve babasıyla yaşamaktadır. 1 tanesi ise babaannesi tarafından büyütüldüğünü ve onunla birlikte yaşadığını belirtmiştir.

“Babaannem tarafından büyütüldüm. Annem bizi bırakıp gitti ben küçükken. 7-8 yaşlarındaydım. Kardeşlerim yurttan onlar küçük olduğu için babaanneler onları alamadı ben daha büyük olduğum için beni alıp onlar büyüttü.”

Görüşmecilerden 4 tanesinin anne babası ve öz kardeşleriyle birlikte yaşamakta diğer görüşmeci ise bir üvey kardeşi olduğunu belirtip üvey babasıyla birlikte yaşadığını belirtmektedir.

9 Oğuz Polat, Çocuk Ve Şiddet, Der Yayınları, 2001, s.50.

10 Adem Solak, a.g.e., s.49.

11 Hüseyin Bal, Suç Sosyolojisi, Sentez Yayıncılık, 2016, s.143.

Görüşmecilerden 3 tanesi ailesinden daha önce şiddet gördüklerini ama herhangi bir istismara uğramadıklarını belirtmekte diğer 2 görüşmeci ise ailelerinden herhangi bir şiddet veya istismara uğramadıklarını belirtmiştir.

Görüşmeci çocuklardan 2'sinin birinci dereceden akrabaları arasında suça karışan kimsenin olmadığı, 3 görüşmeciden 1 tanesi babasının daha önce bir suça karıştığını belirtmiş;

“Baba alkollü iken birkaç kez kavgaya karışmıştı. Biz küçükken hapse girip çıkmış ama uzun yatmamış. Başka da yok.”

Görüşmecilerden diğer ikisi amcalarının daha önce suçlara karıştıklarını belirtmiştir.

Akran çevresi

Arkadaşlık grupları, çocukluğun ilk yıllarından itibaren başlayan, çocuğun toplumsallaşmasında aileden sonra en etkili alandır. Akran ortamları çocukların kendilerini daha rahat hissettikleri, kendilerini ifade etme noktasında daha rahat oldukları ortamlardır. Çünkü çocuk sosyalleşmesi noktasında etkili olan diğer gruplarla konuşmadığı pek çok şeyi akran grubu içerisinde rahatça tartışabilir. Aile içinde bile ifade edemediği konuları arkadaşları arasında dile getirebilmektedir. Bu bir noktada çocuğun kendine olan güvenini geliştirirken diğer yandan benzer düşüncelere sahip arkadaşları arasında doğru-yanlış ayırımını yapması noktasında eksiklikler doğurmaktadır. Yani kimi akran grupları çocuğun sosyo-psikolojik gelişimini olumlu yönde etkilerken kimi gruplar ise onun anormal ve suç teşkil edecek olan davranış ve düşünceleri normalmiş gibi algılamasına ve yorumlamasına sebep olur.

Çalışmamıza konu olan çocukların arkadaşları arasında daha önce suça karışmış bir çocuğun olup olmadığı incelendiğinde 5 çocuktan 3'ü samimi olduğu arkadaşları arasından daha önce herhangi bir suça karışmış kimsenin olmadığını söylerken, 2'si samimi olduğu arkadaşları arasından daha önce suça karışmış arkadaşı olduğunu belirtmiştir.

Çocuklara yöneltilen ‘Yaşadığınız yer ve arkadaş ortamınız suç işlemenize etki ediyor mu?’ sorusuna aldığımız cevaplarda ise suça sürüklenen 5 çocukta arkadaş ortamının suç işlemede etkili olduğunu belirtmiştir.

“Yaşadığım ile ilgili bir sıkıntı yok. Ama arkadaşlarım beni buraya getirtti. Ben sigara ile içmiyordum. Arkadaşlarımdan esrarı öğrendim, alkölü öğrendim. Zaten uyuşturucu kullanan adam parası yoksa adam da döver hırsızlık da yapar. Sonuç belli. Hele harçlık verecek kimse yoksa bunu yapman normal. Yani diyeceğim arkadaşta neyse sende osun.”

Yapılan pek çok çalışma da çocuk ya da gençlik gruplarının başlangıçta oyun grupları olarak oluştuğunu ancak daha sonra suçlu gruplara dönüştüğünü göstermektedir.

Görüşmecilerden 4 tanesi arkadaşlarıyla olan ilişkilerinin normal seviyede olduğunu ve arkadaşlık

ilişkilerinin devam ettiğini belirtmiş, diğer 1 tanesi ise arkadaşlarıyla olan ilişkilerinin olumsuz yönde olduğunu belirtmiştir.

“Yakın arkadaşlarım var mahalleden. Onlarla sürekli bir aradayız. Kuzenlerimde var ama kafamız uyuşmuyor daha çok mahalleden eski okuldan arkadaşlarla takılırız. Hemen hemen her gün görüşüp buluşuruz akşamları birlikteyiz.”

Madde kullanımı-Ailede madde kullanımı- intihar girişim-Suç

Görüşmeci çocukların yakınlarından ya da akrabaları arasından madde kullanan kimse olup olmadığı sorulduğunda ise; 3'ünün babası alkol kullanmakta, 1'inin anne-babası alkol kullanmakta diğer çocuğun ise anne babasında bağımlılık yapan madde kullanmamaktadır.

Görüşmeci çocukların daha önce bağımlılık yapan madde kullanıp kullanmadıkları sorulduğunda 2 çocuk herhangi bir madde kullanmadığını belirtirken. Çocuklardan 1'i alkol ve sigara kullandığını, 1'i sigara, alkol ve esrar kullandığını, 1'i ise yalnız sigara kullandığını söylemiştir.

Görüşmeci çocuklara hiç intihar etme girişiminde bulunup bulunmadıkları sorulduğunda katılımcı çocuklardan 3 tanesi böyle bir girişimde bulunmadıklarını söylerken 1 çocuk intihar girişiminde bulunmadığını ama zaman zaman aklına böyle bir şey yapmak geldiğini söylemiştir. 1 çocuk ise intihar girişiminde bulunduğunu söylemiştir.

“Evet. Babamın bu tavırları ben hapisten çıktıktan sonra bana karşı daha da arttı. Zaten psikolojim bozuktu böyle oldukça artık dayanamadım ve farklı şeyler düşünmeye başlamıştım bunun başında tabii intihar edip kurtulmak vardı. Ama yapamadım vazgeçtim sonrasında.”

Ülkemizde, suça bulaşan her üç çocuktan birinin alkol ve yine yaklaşık her üç çocuktan birinin uyuşturucu kullanıyor olması ciddi bir tehlike oluşturmaktadır. Alkol ve uyuşturucunun suça daha rahat yönelmede çocuklar için cesaretlendirici olduğu cezaevindeki çocuklar tarafından belirtilmektedir. Bu durum yetişkinler için de büyük ölçüde doğrudur ve suçlu yetişkinlerde alkol ve uyuşturucu kullanma oranları daha fazladır.¹²

Görüşmeci çocukların suçları incelendiğinde hırsızlık, 2 yaralama, cinsel istismar, yağma ve yol kesme suçlarından dolayı cezai işlem yapılmıştır.

Cezaevinde Yaşadığı Güçlükler

Görüşmeci çocukların Ceza İnfaz Kurumunda yaşadıkları sorunlar genelde benzerlik göstermektedir. Çocuklar genel olarak fark bir ortama girme gerginliği, kapatılma ve ortama ayak uydurma

¹² Adem Solak, A.g.e., s.71.

konularında güçlükler çekmektedir. Çocuk koğuşu olmayan cezaevlerinde geçici bile olsa kalan çocuklar daha fazla sıkıntılar çekmektedir.

“İlk girdiğim zamanlar ayak uyduramadım. Korktum. Benden büyük yaşta olanlar sürekli bana işlerini yaptırmak istiyordu beni ezmeye çalışıyordu. Bu sebepten dolayı da içerde kavga ettiğim oluyordu. Arkandan birileri varsa rahatsız parada gönderirler seni de kollarlar ama bunlar yoksa içerde seni yok sayarlar.”

Toplumsal Uyum ve Karşılaşılan Güçlükler

Görüşmecilere “cezaevine girmeden önce ve sonraki sosyal çevreleri sorulduğunda genellikle arkadaş çevrelerinin aynı kaldığı ve hala bu arkadaş gruplarıyla görüşmeye devam ettikleri sonucuna varılmıştır. Görüşmecilerden bir tanesi ailesinin baskısıyla eski arkadaşlarıyla görüşmediğini belirtmiştir. Diğer bir görüşmeci ise yaşadığı olayı hatırlamak istemediği için eski arkadaşlarıyla görüşmediğini belirtmiştir.

“Eski arkadaşlarımla çoğuyla görüşmüyorum. Arkadaşlarımla arasında olayımı bilenlerle karşılaşmak istemiyorum. Bilmeyenlerle zaten selamlaşıyoruz. Onun dışında arkandan konuşanlar var kulağıma geliyor. Onların yüzünü zaten görmek istemiyorum.”

Görüşmecilere “cezaevinden çıktıktan sonra toplumsal entegrasyon konusunda bir güçlük çekip çekmedikleri sorulduğunda” görüşmecilerin tamamı toplumsal uyum sorunu yaşadıklarını belirtmiştir.

“Evet. Hapishaneye alışıyorsun. Dışarda başıboşsun. Hapishanede yine arada kaynıyorsun geçim derdi yok. Dışarı çıktığında bir bakıyorsun yine o saçmalıklar bir arada. Çıkayım diye gün sayıyorsun çıktıktan sonra pişman oluyorsun. Millet senden korkuyor. Konuşmayan oluyor. Aile desen bir başka. Ne bileyim çıktığıma sevinsen mi üzülsem mi anlamadım.”

“Yani ister istemez çekiyorsun cezaevi çok farklı kendi kuralları var oranında, başta oraya alışamadım çıktıktan sonrada insanların içinde olmaya alışamadım. İşe gireyim dedim adım dokuza çıkmış suç biraz şey ya insanlar namussuzluk yapmışsın gibi uzak duruyor. Sanki hapse giren adam onları yiyecek bu tarz davrananları çok takıyordum ilk, şimdi umursamıyorum. Ama çıkınca ne bileyim kendim bile kendime uzaktı ne bileyim, bir hafta önce ben neye can sıkıyordum şimdi nelere sıkıyorum. Cezaevi zor çok zor. Ama dışarı da zor hele suçlu diye bakanlar varsa. Bak örnek vereyim şimdi tamam oldu ama ben yattım cezamı çektim hala suçlu mu olurum borçlu adam borcunu ödeyince ona hala borçlu denir mi bu kafamı bozuyor.”

“Bazen ufakta olsa insanların konuşmaları bu durumun hatırlanması beni üzüyordu utanıyordum. Komşular toplu halde otururken yanlarına gitmeye de çekiniyordum bir şey deyip moralimi bozacaklar diye.”

Görüşmecilerin ceza evinden tahliye süreçlerinde yaşadığı sorunlar çeşitlilik arz etmektedir. Araştırmada birçok çocuk bu süreçte sosyo-ekonomik sıkıntılar yaşamaktadır.

Yine görüşmecilerle yapılan mülakatta tüm çocuklar eğitimleriyle ilgili uyum sorunu yaşamaktadır.

Müjdat Avcı'nın çalışmasında da belirttiği üzere yapılan araştırmaların bir kısmının sonuçları çocuk suçluluğunun sorumlusu olarak okulu gösterirken, bir kısmı ise aynı sonuçları vermemektedir. Son bahsedilen çalışmalara rağmen, öğretmenin öğrenciye karşı tutum ve davranışlarının, sosyo-ekonomik durumunun, ders yükü(class load) miktarının ayrıca sınıfların kalabalık oluşunun, yöneticilerin tutumunun, belirsiz ve tutarsızca uygulanan kuralların ve okulun bulunduğu semt ya da bölgenin öğrencilerin tutum ve davranışlarına etkisi olacağı ve onları suçlu davranışlara yönlendireceği söylenebilir.¹³ Normlar ve damgalı insanlar bilfiil karşılaştıklarında, özellikle sohbet kabilinden ortak bir ilişkiyi sürdürmeye yeltendiklerinde orada, sosyolojinin başlıca sahnelerinden biri oluşur; çünkü birçok durumda bu ilişkilerdeki birçok an, iki tarafın da damganın sebep ve sonuçlarıyla doğrudan yüzleşmesi gerektiği anlardır.¹⁴

Damgalı bireyin; biz normal insanların onu ne olarak tanımlayıp kendisine nasıl bir kimlik atfedeceğimiz ve onu nasıl karşılayacağımız konusunda güvensiz bir hissiyat içerisinde bulunabileceğini ifade eden Goffman'ın açıklamasıyla katılımcı çocuklardan birisinin yorumu değerlendirilebilir.¹⁵

“Çıktıktan sonra insanların bana olan yaklaşımı değişti. Dışlandım. Sürekli arkamdan konuşuyorlardı. Ya da öyle zannediyorsun. Mesela otobüse bindiğimde sanki herkes bana bakıyor cezaevinden yeni çıktığımı biliyor gibi geliyor. Sonra abarttığımı fark ediyorum. Mesela bazı kişiler benden korkuyordu. Adın çıkmış. Bende eski ortamlardan biraz uzaklaştım tabi. Yeni çevreler edinmeye çalışıyorum.”

Toplumsal Uyum süreçlerinde geliştirilen tutumlar

Görüşmecilerin toplumsal uyum konusunda bireysel olarak farklı çözümler buldukları gözlemlenmiştir. Yağma ve yol kesme suçundan cezaevinde kalan görüşmeci suçunu gizleme yoluna giderek topluma uyum konusunda bir tutum geliştirmiş olduğunu belirtmiştir.

“Suçumu kimseye söylemiyorum. Söylesem her ortama giremem. Bazen hiç yaşanmamış gibi davranıyorum.”

Görüşmecilerden hırsızlık suçuyla cezaevinde kalan çocuk topluma uyum konusunda aile ve arkadaş desteğine başvurmuştur. Ailesinin desteğiyle iş aramaya başlamıştır. Arkadaş çevresinin ise topluma uyum konusunda rahatlatıcı söylemleriyle çocuğun uyumunu kolaylaştırmıştır.

“Ya dayımlar dedi seni bir dükkâna çırak verelim diye. Anneme üzülüp maddi ola-

13 Müjdat Avcı, Çocuk Suçluluğu Erzurum İl Merkezi Üzerine Çalışma, Son Çağ, 2015, s.167.

14 Erving Goffman, Damga, Heretik Yayıncılık, 2014, S.41-42.

15 Erving Goffman, A.g.e., S.42.

rak biraz da yardım ettiler. Ama buldukları iş de çok ağır yapamadım bıraktım, bırakınca dayım kızdı. Yine onlar var işte destek olan. Arkadaşlar var, ben de yoksa onlarda olur, onlarda yoksa ben veririm. Konuşurum, onlar anlar beni diğerleri gibi sorguya çekmez, dinleriz birbirimizi.”

Cinsel istismar suçundan cezaevinde kalan görüşmeci eski arkadaş ortamından uzak ve yalnız kalma tutumu geliştirmiştir.

“Artık Yalnız kalmayı tercih ediyorum. En azından kimsenin lafını çekmek zorunda kalmıyorum. Hatırlatanlar olursa kafam bozulur. Moralim bozulur. Bir de herkes benden çekinir, uzak durur diye korkuyorum.”

Yaralama suçundan cezaevinde kalan görüşmeci ise yeni arkadaş ortamlarına dâhil olma ve suçuyla ilgili geçmiş tecrübelerini hatırlamama yöntemine gitmiştir.

“Tabi ben de eski ortamlardan biraz uzaklaştım. Yeni çevreler edinmeye çalışıyorum. Bir daha eski günleri hatırlamamaya çalışıyorum.”

Yaralama suçundan cezaevinde kalan bir diğer görüşmeci ise topluma uyum konusundaki güçlüklerin zamanla çözüleceğini belirtmiştir.

“Herhangi bir şey yapmıyorum. Zamanla hepsi azalıyor. İlk çıktığım zamanlardaki gibi değilim.”

Tahliye sonrası ihtiyaçlar

Görüşmecilere sorulan “tahliye sonrası herhangi bir desteğe ihtiyaç duydunuz mu?” sorusuna karşılık görüşmecilerin tamamının en öncelikli ihtiyacı ekonomik destek olmuştur. Tahliye sonrası toplumun genel ilişkilerinden uzak kalmış herhangi bir gelir getiren işten soyutlanmış çocuklar ekonomik olarak sıkıntılar çekmektedirler.

“Çıktıktan sonra, maddi olarak sıkıntılar yaşadım iş bulamadım okula da dönemedim çünkü çalışmam lazımdı. Yaşadıklarımı oldukça gizliyorum yoksa tekrar bir çevre edinmem insanlar sürekli bu konuları konuşur diye saklıyorum. Şimdi işim var maddi anlamdaki sorunları biraz atlattım gibi.”

Çocukların işledikleri suç ve ihtiyaçlarına göre geleceğe yönelik hedefleri; eğitimlerini tamamlamak, iyi bir iş bulmak, il değiştirmek olarak belirlenmiştir.

“Öncelikle okulumu bitirmek ve iyi bir işte çalışmak istiyorum. Isparta’da yaşamak istemiyorum.”

SONUÇ VE ÖNERİLER

Yapılan araştırmalar ve istatistiklere göre ülkemizde çocuk suçluluğu artarak devam etmektedir. Ulusal ve uluslararası çalışmaların birçoğu bu savı desteklemektedir. Ülkemizde birçok araştırma çalışmalarında çocuk suçluluğunun nedenleri ve toplumsal etkisi üzerinde durulmuştur.

Oğuz Polat, özellikle ergenlik döneminde yaşadığı hızlı ve sıkıntılı gelişim nedeniyle, dünyayı algılayışı ve olayı değerlendirişi yetişkinlerden farklı olan çocukların, çevresinde kendisine yardımcı olacak kişi ya da kurumları bulamadığında, bazen topluma zarar verici düzeyde norm dışı davranışlar sergileyebileceğini belirtmiştir.¹⁶

Hiç şüphesiz çocuklar suç olgusunun sonuçlarını yetişkinlerden farklı algılamakta olduğu gibi yaptırımlardan etkilenmeleri de daha yıkıcı olmaktadır. Kısıtlama duygusunu ve suç kavramını daha derin yaşamaktadırlar.

Çocuklar kanun gereği diğer yaş türlerinden ayrılarak cezalandırma yöntemine gidilmektedir. ÇKK 5.madde 1. Fıkrasına göre; koruyucu ve destekleyici tedbirlerin, çocuğun öncelikle kendi aile ortamında korunmasını sağlamaya yönelik danışmanlık, eğitim, bakım, sağlık ve barınma konularında alınacak tedbirler olduğunu belirtmiştir.¹⁷

Adaletin sağlanması (Kefaret), caydırmak, ıslah, engellemek ve onarmak cezalandırmanın temel amaçları arasındadır. Cezalandırmada davranışsal yaklaşım, bireylerin rasyonel olduğu ve eylemlerinden sorumlu olduğu savını kabul eder. Onarıcı yöntem cezalandırıcı teorilerin aksine, mahkûmiyetin cezalandırma olarak değil de mağdura ve topluma verilen zararın karşılanmasını hedeflenmektedir. Bu bağlamda ceza adalet sürecinde devlet ve suçlu temel olarak rol alırken onarıcı adalette mağdur ve toplum temel aktörler olarak yer almaktadır. Aynı zamanda onarıcı adalet ile toplumda tekrar sosyal bütünleşmenin sağlanması hedeflenmektedir.¹⁸

Çocukların işlenen suçla ilgili düşünceleri iyi analiz edildiğinde sorumlulukların kendilerine ait olmadığını yaşanan olumsuzlukları başka olgulara yükledikleri açıktır.

Ceza evinden tahliye olan çocukların topluma uyum konusunda sorumluluklarının yükseldiğinin ve buna karşı bir mekanizma geliştirdikleri kaçınılmaz olarak göze çarpar. Modern yaşamda çocukların yaşları gereği alacağı sorumlulukların üstünde bir yükümlülüğe itildiği, bu sorumluluğun üstesinden gelmeleri için yalnız bırakıldıkları bir gerçektir. Suç işleyen çocukların üzerinde bir otorite olarak kalan cezaevine geri dönme korkusu kendi iç dünyalarında bir parodi oluşturmaktadır.

Cezaevi ve kapatılmanın verdiği rehavete dayalı özgürlüğünü büyük umutlarla bekleyen çocukların hevesleri çıktıkları günden itibaren özgürlüğün ve sorumlulukların getirdiği bir çelişkinin bir arada yaşanmasıyla son bulmaktadır.

Ceza evinden tahliye olan çocukların toplumla bütünleşmesi adına ülkemizde ne yazık ki elle tu-

16 Oğuz Polat, Kriminoloji ve Kriminallik Üzerine Notlar, Seçkin Yayınları, Ankara, 2004, s.189.

17 <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2005/07/20050715-1.htm> (E.T. 20/05/2018)

18 Emine Gürsoy Naskali-Hilal Oytun Altun, Hapishane Kitabı, Kitabevi Yay., İstanbul, 2010, s.48.

tulur bir çalışma bulunmamaktadır. Bu süreçte kurum, kuruluş ve diğer araçlara birçok görev düşmektedir. Cezaevi sonrası süreçte çocuğun toplumsal bütünleşmeyi kolaylaştırıcı mekanizmalar aktif hale gelmelidir.

Çocukların topluma yeniden kazandırılmasıyla ilgili ceza ve tevkifevlerinin başta olmak üzere birçok kuruma görevler düşmektedir. Ceza ve tevkifevleri hükümlülerin tahliye sonrasına iyi bir şekilde hazırlanması için birçok çalışmalar gerçekleştirmektedir. Yükümlünün tahliye sonrası aldığı denetimli serbestlik tedbiri bu çalışmaların başında gelmektedir. Denetimli serbestlik müdürlükleri kişilerin topluma entegrasyonunda bireysel görüşmeler, grup çalışmaları ve seminerler gerçekleştirmektedir. Fakat bu çalışmalar çocuklar için yeterli olup olmadığı hala tartışma konusu olmaktadır.

Bunula birlikte çocuğun topluma entegrasyonunu sadece belirli kurumlar mı üstlenmeli? Sorusu akla gelmektedir. Çocuk salıverilme sonrasında yaşadığı sorunları nasıl çözeceği ve hangi tutumları geliştireceği konusunda maalesef bir görüş birliği bulunmamaktadır. Bu durum tahliye sonrası süreçte kamu kurum ve kuruluşlarının yanında Sivil Toplum Kuruluşlarının da desteğine ihtiyaç duyulmaktadır.

Araştırmamızda anlaşıldığı gibi çocukların toplumsal entegrasyonunda kamu kurumlarının tedbir sonrası süreçte belirli etkileri bulunmamaktadır. Çocuğun tahliye ve tedbir sonrası topluma uyum sürecinin denetlenmesi, kişisel sorunlarına cevap verilmesi, iş ya da meslek edinmelerinin yanında; eğitim tedbirlerinin takibinin yapılmasında da bir kargaşa hâkimdir. Ceza adalet sisteminde hükümlü/yükümlülük sürecinde yapılan iyileştirme çalışmalarının olumlu sonuçları görülse de salıverilme sonrasındaki destekler kısıtlı kalmaktadır.

Tahliye olanlara yardım noktasında koruma kurullarının etkinliği önemlidir. Koruma kurullarının etkin çalışmaları bölgeden bölgeye farklılık gösterse de yine bu noktada kişinin başvuruda bulunması gerekmektedir. Başvuruda bulunamayan kişilere yönelik herhangi bir uyum çalışması ise söz konusu olamamaktadır.

Çocuk suçluluğundaki artışlar, alınan önlemlerin bir yetersizliği olarak görülmemelidir. Değişen ve gelişen dünyamızda teknolojinin ilerlemesi ve küreselleşmenin etkisiyle yeni suç türlerinin ortaya çıkması da bu olgunun yaygınlaşmasına sebep olmaktadır.

Çocukların topluma uyumu konusunda ailelerin de büyük etkisi olduğunu söyleyen Haluk Yavuzer, bireyin gelecekteki ruh sağlığının dengeli ve uyumlu olabilmesinin, büyük ölçüde çocukluk yıllarında almış olduğu uyarılara bağlamaktadır. İşte bu ilk uyarımların kaynağı olan ailede gerçekleşen başarılı ilişkiler mutlu, bunalımdan uzak ve yapıcı bireylerin oluşumunu hazırlar. Bunun tersine, uyum bozukluğu gösteren çocuklar genellikle başarısız ana-baba-çocuk ilişkisinden doğan bireylerdir.¹⁹

Cezaevi sonrası dönemde ailelerin ilgisiz tutumu çocuğun topluma uyumunu zorlaştırmakta ve suç tekrarının oluşmasına zemin hazırlamaktadır.

19 Haluk Yavuzer, Çocuk ve Suç, Remzi Kitapevi, 8. Bas., İstanbul, 1996, s.222.

Aynı zamanda çocukların tahliye sonrası gereksinimlerini karşılama noktasında ailelerin çabaları yetersiz kalmaktadır. Hele parçalanmış aileleri göz önünde bulundurduğumuz da çocuğun toplum içinde yaşadığı bunalımların sonucu tekrar cezaevine geri dönüş olacaktır.

Son olarak işlenmiş suçun mahiyeti göz önünde bulundurularak çocukların kapatılmasına alternatif çözümler aranarak çocuğun suça sürüklenmesini önleyici faaliyetlerin artırılması gerekmektedir.

Hüseyin Bal'ın da belirttiği gibi suç azaltılabilir, fakat hiçbir zaman ortadan kaldırılamaz. Suçu önlemek için kullanılan aşırı önlemler ve uygulamalar (baskılar, şiddet) yeni tür suçların oluşumunu sağlar.²⁰

Bu çerçevede suça sürüklenen çocukların kapatılması yerine iyileştirme çalışmalarına odaklanılmaktadır. Suç olgusuyla toplumdan soyutlanan ve bedene çektirilen cezanın ardından tekrar topluma salıverilen çocukların uyumu tabi olarak güçleşmektedir.

Çocuk infaz sisteminde yaşanacak gelişmelerin takibi ve uygulanması için toplumsal bir bilincin geliştirilmesi ve akademik çalışmaların desteklenmesi gerekmektedir.

Isparta- 2018

20 Hüseyin Bal, A.g.e., s.25.

KAYNAKÇA

- ALTAŞ, Özkan, Ceza ve Adalet, Metis Yayınları, İstanbul, 2013
- APAYDIN, Cengiz, Çocuklar için ceza Hukuku Bilinci, Öğretmen Yayınevi, İstanbul, 2015.
- AVCI, Müjdat, Ergenlik ve Toplumsal Uyum Sorunları: Erzurum İl Merkezi Üzerine Bir Çalışma, İstanbul, 2015
- AVCI, Müjdat, Çocuk Suçluluğu Erzurum İl Merkezi Üzerine Çalışma, Son Çağ Yayınları, 2015.
- BAL, Hüseyin, Çocuk Suçluluğu, Kavramlar-Kuramlar-Saha Çalışmaları, Fakülte Kitabevi, Isparta 2004.
- BAL, Hüseyin, Hukuk Sosyolojisi, Fakülte Kitabevi, Isparta, 2008
- BAL, Hüseyin, Nitel Araştırma Yöntem ve Teknikleri(Uygulamalı-Örnekli), Sentez Yayınları, İstanbul, 2016.
- BAL, Hüseyin, Suç Sosyolojisi, Sentez Yayıncılık, 2.Bas., İstanbul, 2016.
- BARTOLLAS, Clemens, SCHMALLEGGER, Frank, Çocuk Suçluluğu, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara, 2017.
- BERGER, Peter L., LUCKMANN, Thomas, Gerçekliğin Sosyal İnşası, Çev. Vefa Saygın Ögütü, Paradigma Yayıncılık, İstanbul, 2008.
- BİLGİÇ, Şükrü, Hapsedilme, İyileştirme ve Yeniden Suç İşleme, İstanbul, 2012.
- CESARE, Beccaria, Suçlar ve Cezalar Hakkında, İmge Kitabevi, Ankara, 2016
- DEMİRBAŞ, Timur, Kriminoloji, 2. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara, 2005.
- DOLU, Osman, Suç Teorileri (Teori, Araştırma ve Uygulama Kriminoloji, Seçkin Yayınları, Ankara 2010.
- DÖNMEZER, Sulhi, Kriminoloji, Seçkin Yayınları, Ankara, 2001.
- DURKHEİM, Emile, Sosyolojik Yöntemin Kuralları, Çev. Cenk Saraçoğlu, Bordo Siyah yay, İstanbul, 2008.
- FOUCAULT, Michel, Hapishanenin Doğuşu, Çev. Mehmet Ali Kılıçbay, 5. baskı, İmge Kitabevi, Ankara, 2013.
- GİDDENS, Anthony, Sosyoloji, Ayraç Yay, Ankara, 2000.
- GOFFMAN, Erving, Damga (Örselenmiş Kimliğin İdare Edilişi Üzerine Notlar) Çev. Ş. Geniş, L. Ünsaldı, S.N.Ağırnaslı, Heretik Yay, Ankara, 2014.
- GRAMSCI, Antonio, Hapishane Defterleri, Kalkedon Yayınları, Ankara, 2012.
- KAMER, Vehbi Kadri, Denetimli Serbestlik Kararlarının İnfazı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2007
- MARCUSE, Herbert, Tek Boyutlu İnsan, Çev. Aziz Yardımlı, İdea yayınevi, İstanbul, 2008.
- NASKALİ, Emine Gürsoy, ALTUN, Hilal Oytun, Hapishane Kitabı, Kitabevi Yay., İstanbul, 2010.
- NEUMAN, W. Lavrence Toplumsal Araştırma Yöntemleri, Yayın Odası, Ankara 2007.
- POLAT, Oğuz, Çocuk Ve Şiddet, Der Yayınları, 2001
- SOLAK, Adem, Türkiye'nin Suç Haritası "Çocuk Suçluluğu", Hegem Akademi Yayınları, 2011.
- YAMAN, Ömer Miraç, ACAR, Burak, Disiplinler Arası Suç Ve Suçluluk Çalışmaları (1923-2015), Bir Yayıncılık, Ankara, 2017
- YAVUZER, Haluk, Çocuk ve Suç, 8. Baskı, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1996.
- İnternet Kaynakçaları
- <http://www.cte.adalet.gov.tr/>
- <https://www.unicef.org/turkey/crc/cr23c.html>
- <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2004/10/20041012.htm>
- <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2005/07/20050715-1.htm>

Ceza İnfaz Sisteminde Sivil Toplum Derneği / Türkiye Hapishane alışmaları Merkezi
Katip Mustafa Çelebi Mh. Billurcu Sk. No 5/2 Pk: 34433 Beyođlu / İstanbul
Tel / Fax : +90 212 293 69 82 e-mail: info@tcps.org.tr